

Den 28. maj 2009

Fælles forældremyndighed og skolevalg

1. Retsgrundlaget

Udvalget om forældremyndighed og samvær udtalte i betænkning nr. 1475 om barnets perspektiv, at valg af barnets skole er en beslutning af så væsentlig og vidtrækkende karakter for barnet, at det må involvere en beslutning fra begge indehavere af forældremyndigheden.

Efter forældreansvarslovens § 3, stk. 1 kræver væsentlige beslutninger om barnets forhold enighed mellem forældrene, hvis de har fælles forældremyndighed. Efter lovens § 11 kan retten kun ophæve den fælles forældremyndighed, hvis der foreligger tungtvejende grunde.

Det er således ikke længere en forudsætning for fælles forældremyndighed, at forældrene er enige om samtlige spørgsmål vedrørende barnet. Uenighed om enkelte væsentlige forhold, f.eks. skolevalg, vil derfor som udgangspunkt ikke isoleret set kunne føre til ophævelse af den fælles forældremyndighed. Ved vurderingen af, om en fælles forældremyndighed skal ophæves, er det centralt, om forældrene kan håndtere deres eventuelle uenigheder på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet.

Det fremgår i den forbindelse af forarbejderne til loven, at uenighed om væsentlige forhold vedrørende barnet ikke må kunne føre til situationer, der skader barnet, eksempelvis at et påkrævet skoleforløb ikke kan påbegyndes. Uenigheden kan være udtryk for et så højt konfliktniveau, at den fælles forældremyndighed bør ophæves.

Hvis uenigheden medfører, at barnet ikke kan begynde et påkrævet skoleforløb, vil der i øvrigt kunne træffes afgørelse om midlertidig forældremyndighed.

2. Retspraksis

Det er Familiestyrelsens opfattelse, at retspraksis viser, at intentionerne bag forældreansvarsloven efterleves ved administrationen af loven. Der skelnes således i praksis mellem situationer, hvor der alene er tale om uenighed om skolevalget, dvs. uenighed om enkeltspørgsmål, og situationer hvor der er svære samarbejdsproblemer og højt konfliktniveau, dvs. "tungtvejende grunde". I de sidstnævnte situationer kan eksempelvis uenighed om skole være udtryk for en mere grundlæggende uenighed. Denne forskel i uenighedens karakter er bl.a. kommet til udtryk i en række landsretsafgørelser, som er offentliggjort i Tidsskrift for Familie- og Arveret.

I T:FA 2008.52 Ø anførte landsretten, at "den fælles forældremyndighed over S... har fungeret uden problemer, indtil spørgsmålet om skolevalg blev aktuelt. Uenigheden mellem forældrene angår således spørgsmålet om S's bopæl og det hertil knyttede skolevalg", og bestemte herefter, at der skulle være fælles forældremyndighed og bopæl hos moren. Moren var i byretten blevet tillagt enefo-

rældremyndighed, fordi byretten mente, at det var bedst, at hun afgjorde strids- spørgsmålet om skolen.

I T:FA 2008.74 Ø tiltrådte landsretten en afgørelse om, at forældremyndighe- den midlertidigt blev tillagt den ene forælder, fordi forældrene ikke kunne bli- ve enige om, hvilken skole en 6-årig skulle starte i, og skoleåret var begyndt. Byretten anså det for "væsentligt, at hun straks påbegynder skole og SFO". Barnet var således ikke indmeldt i en skole på tidspunktet for uenigheden.

I T:FA 2008.598 Ø fandt landsretten det i en situation, hvor en 6-årig skulle starte i skole, "nødvendigt at der af hensyn til S's forhold træffes afgørelse om midlertidig forældremyndighed".

Sidst kan nævnes T:FA 2009.60 Ø, som vedrørte uenigheden om skoleskifte for et 8-årigt barn. Landsretten udtalte, at "da parterne ikke har kunnet blive enige om valget af skole til trods for længerevarende bestræbelser på at opnå enighed og under hensyn til parternes samarbejdsvanskeligheder i tiden efter byrets- dommen findes der at foreligge sådanne tungtvejende grunde, at det skønnes bedst for S, at den fælles forældremyndighed ophæves."

3. Problemsituationer

Problemer omkring skolevalg opstår typisk i to forskellige situationer. Proble- merne er således meget ofte relateret til en flytning, men derudover opstår der særligt problemer i forbindelse med indmeldelse i skole. Dette afspejles til dels i den gengivne praksis ovenfor.

I situationen, hvor et barn skal indmeldes i skole, skal der ske en ændring i barnets forhold, som begge forældre har kendskab til. Derfor vil der også for begge forældre være anledning til at give en eventuel uenighed til kende før ændringen i barnets forhold og dermed afskære den anden forælder fra at ind- melde barnet i en given skole.

Lykkes det i disse situationer ikke at forlige forældrene gennem børnesagkyn- dig rådgivning m.v., er det som nævnt muligt at træffe en midlertidig afgørelse om eneforældremyndighed, hvis uenigheden betyder, at barnet ikke kan starte i skole. Uenigheden i forbindelse med indmeldelse i skole vil oftest være forbi- gående. Er uenigheden ikke forbigående men udtryk for eksempelvis svære samarbejdsproblemer, vil den fælles forældremyndighed kunne ophæves.

Den anden situation, hvor problemerne opstår i forbindelse med en flytning, skal ses i sammenhæng med, at en bopælsforælder kan bestemme, hvor i Dan- mark barnet skal bo. Den anden forælder skal dog varsles om flytningen seks uger forinden, sådan at det sikres, at der er tid til at indrette samarbejdet om barnet under hensyn til den nye situation. Samværsforælderen får herved også mulighed for at tage stilling til, om flytningen efter hans/hendes vurdering er bedst for barnet, og eventuelt at søge om at blive bopælsforælder. Ved at sætte sig imod skoleskiftet, og dermed forhindre ud- og indmeldelse af den gamle og den nye skole, kan samværsforælderen i nogen grad vanskeliggøre flytningen.

Der kan dæmmes op for disse situationer ved at anvende muligheden for at træffe en midlertidig bopælsafgørelse, sådan at barnet under sagens videre for- løb kan blive i sit hidtidige miljø hos den tidligere samværsforælder og dermed opretholde sin skolegang. Hvis det er bedst for barnet at blive i sit hidtidige miljø og skole, hvilket bl.a. vurderes ved en belysning af barnets perspektiv, vil der kunne træffes endelig afgørelse om, at samværsforælderen fremover skal være bopælsforælder.

4. Afrunding

Kravet om enighed om skolevalg ved fælles forældremyndighed er med til at sikre et reelt indhold i den fælles forældremyndighed. Efter loven skal uenighed om skolevalg ikke kunne begrunde, at den fælles forældremyndighed ophæves. Dette støttes af retspraksis, som også viser, at retterne skelner mellem en isoleret og enkeltstående uenighed og tilfælde af uenighed og manglende samarbejde, der kan kategoriseres som "tungtvejende grunde".

Undervisningsministeriet har oplyst, at hvis forældre med fælles forældremyndighed ikke kan blive enige om, hvilken skole deres barn skal gå på, skal kommunalbestyrelsen optage barnet i distriktsskolen.

Den 28. maj 2009

**To artikler om forældreansvarsloven,
offentliggjort i Tidsskrift for Familie- og Arveret**

Artikler om retspraksis knyttet til forældreansvarslovens § 11 og § 14

Tidsskrift for Familie- og Arveret (T:FA) fra 5. maj 2009 indeholder to artikler om henholdsvis forældreansvarslovens § 11 og § 14 og de afgørelser, som Østre og Vestre Landsret har afsagt vedrørende disse bestemmelser det første år, loven har været i kraft.

Det følger af forældreansvarslovens § 11, at hvis forældre, der har fælles forældremyndighed, og som ikke lever sammen, ikke er enige om forældremyndigheden, afgør retten, om den fælles forældremyndighed skal fortsætte, eller om en af dem skal have forældremyndigheden alene. Retten kan kun ophæve den fælles forældremyndighed, hvis der foreligger tungtvejende grunde.

I henhold til forældreansvarslovens § 14 kan retten efter anmodning fra en forælder, der ikke har forældremyndigheden, bestemme, at der skal være fælles forældremyndighed, eller overføre forældremyndigheden til denne.

Artiklen "Forældreansvarslovens § 11 - Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?" af direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen, og adj. professor, dr. Jur. Svend Danielsen gennemgår den praksis, der knytter sig til de situationer, som ifølge bestemmelsens forarbejder kan begrunde ophævelse af den fælles forældremyndighed. Artiklen "Forældreansvarsloven § 14 - Fælles forældremyndighed/overførsel af forældremyndighed" af landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr. Jur. Svend Danielsen, behandler den praksis, der knytter sig til retternes adgang til at dømme til fælles forældremyndighed i tilfælde, hvor en forælder ikke har del i forældremyndigheden, eller til at overføre forældremyndigheden til denne.

Det er forældreansvarslovens klare udgangspunkt, at forældre skal have fælles forældremyndighed, hvilket afspejler sig i § 11. Efter bestemmelsen skal tungtvejende grunde tale for ophævelse af den fælles forældremyndighed, og reglen rummer en formodning for, at en allerede etableret fælles forældremyndighed skal fortsætte. Fastholdelsen af den fælles forældremyndighed skal samtidig være bedst for barnet.

Derimod rummer § 14 ikke en formodning for fælles forældremyndighed. En beslutning om at dømme forældre til fælles forældrebeslutning kan kun træffes, hvis det er bedst for barnet. Denne forskel mellem § 11 og § 14 belyses særligt i artiklen om retspraksis vedrørende § 14.

I det følgende gives et kortfattet resume af artiklernes indhold.

Artiklen "Forældreansvarsloven § 11 - Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?"

Ifølge artiklen blev der i perioden fra 1. oktober 2007 til og med september 2008 offentliggjort 47 domme om forældreansvarsloven § 11. Den fælles forældremyndighed blev fastholdt ved 21 af dommene, mens de resterende 26 domme gav forældremyndigheden til den ene forælder. Ud af de 47 domme blev der i 26 tilfælde taget stilling til fælles forældremyndighed både i byretten og landsretten. Byrettens afgørelse blev stadfæstet i 17 af tilfældene og ændret i de 9 andre.

I artiklen konkluderes det, at retterne har været i stand til at håndtere kravet om, at der skal være tungtvejende grunde for at ophæve den fælles forældremyndighed. Ifølge artiklen er der foretaget en individuel afvejning af, om fælles forældremyndighed er bedst for barnet. Samtidig konkluderes det, at de forskelligheder, der findes i retternes vurdering af den enkelte sag, ikke er udtryk for meningsforskelle for så vidt angår definitionen af "tungtvejende grunde", men at der nærmere er tale om nuanceforskelle.

De tungtvejende grunde, der efter lovforslagets bemærkninger kan danne grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed, genfindes i retspraksis, og domsgennemgangen i artiklen er disponeret i overensstemmelse hermed.

Et kerneområde for ophævelse af den fælles forældremyndighed er situationer med svære og uovervindelige samarbejdsproblemer eller konflikter imellem forældrene. Artiklen søger at belyse grænsen mellem dette kerneområde og mere begrænsede uenigheder. I dommenes præmisser er der i sager, hvor man ikke har fundet grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed, anvendt formuleringer som "*der findes ikke at være tale om så tungtvejende problemer i samarbejdet, at der er grundlag for at fravige lovens udgangspunkt*" og "*konflikterne har ikke haft en sådan karakter, at der er uovervindelige samarbejdsvanskeligheder*". Når problemerne derimod har ført til ophævelse, præciseres konfliktniveauet og problemernes karakter yderligere. Der anvendes udtryk som "*særdeles svære indbyrdes problemer*", "*konflikter, der er så uovervindelige*" og "*massive konflikter*". Både forældrenes hidtidige og mulige fremtidige samarbejde indgår i vurderingen.

Artiklen belyser også, hvilken betydning uenighed om enkeltstående spørgsmål bliver tillagt af retterne. Ifølge artiklen ophæver retterne ikke den fælles forældremyndighed pga. uenighed om enkeltspørgsmål. Eksempelvis nævnes en sag, hvor forældrene var uenige om opdragelsen af barnet, herunder om religiøse spørgsmål. Byretten udtalte, at "*selvom der ikke er enighed... om alle spørgsmål, finder retten ikke, at der foreligger sådanne tungtvejende grunde, at det vil være bedst for børnene, at den fælles forældremyndighed ophæves*".

I sager, hvor der er påstået eller dokumenteret vold, foretages der ifølge artiklen en konkret vurdering af volden/overgrebet, hvor det bl.a. tillægges betydning, hvornår og mod hvem volden/overgrebet er sket, og om der er tale om en enkeltstående eller gentagende handling. I en sag var faren idømt 30 dages fængsel for at have givet moren en lussing. Forældrene var enige om, at samværet fungerede upåklageligt, og landsretten stadfæstede byrettens afgørelse om fortsat fælles forældremyndighed, da "*der er tale om en enkeltstående episode*". I en anden sag udtalte landsretten, at det var ubestridt, at "*F mindst en gang er blevet dømt for vold mod M, og hun har fået etableret et tilhold mod ham. Under disse omstændigheder – sammenholdt med sagen oplysninger i øvrigt*" blev den fælles forældremyndighed ophævet.

Artiklen behandler også oplysningen af sagerne. Det konstateres, at der kun i begrænset grad inddrages andre beviser end forældrenes forklaring. I forhold til anvendelsen af børnesagkyndige undersøgelser oplyses det, at der i fire ud af 18 sager, som ikke behandlede spørgsmålet om fælles forældremyndighed i to instanser, blev gennemført en børnesagkyndig undersøgelse. Videre påpeges det, at i de 26 sager, hvor spørgsmålet blev behandlet i to instanser, spillede børnesagkyndige erklæringer en endnu mindre rolle. Dette kom eksempelvis til udtryk ved en udtalelse om, at *"efter parternes forklaring og børnenes alder (4 og 3 år) finder landsretten, at børnenes perspektiv og eventuelle synspunkter er kommet tilstrækkeligt til udtryk"*. Ifølge artiklen bærer inddragelsen af barnets perspektiv i sagerne præg af, at børnenes egen røst kun høres i et begrænset omfang. Dette forklares med, at børnene i de fleste sager er under syv år.

Artiklen "Forældreansvarsloven § 14 – Fælles forældremyndighed/overførsel af forældremyndighed"

Ifølge artiklen blev der i perioden fra 1. oktober 2007 til og med september 2008 offentliggjort 19 domme om forældreansvarslovens § 14. Fem sager resulterede i fælles forældremyndighed, andre fem i at forældremyndigheden blev overført til den anden forælder. I de sidste ni sager forblev forældremyndigheden hos den forælder, der allerede havde den.

Det konkluderes i artiklen, at retterne har lagt vægt på, hvad der var "bedst for barnet", og at § 14 ikke indeholder en formodning for fælles forældremyndighed frem for eneforældremyndighed. Forskellen mellem § 14 og § 11 belyses i artiklen ved gengivelse af en byretsdom, hvor begrundelsen for at etablere fælles forældremyndighed var, at dette var *"i overensstemmelse med forældreansvarslovens udgangspunkt"*, og at der ikke under sagen var fremkommet sådanne oplysninger, at *"der var sandsynliggjort tungtvejende grunde til ikke at tillægge parterne fælles forældremyndighed"*. Landsretten stadfæstede resultatet, men begrundede afgørelsen med, at begge forældre var lige egnede til at varetage omsorgen for barnet, og at kommunikationen mellem parterne var blevet stadig bedre, hvorfor *"fælles forældremyndighed [fandtes] at være bedst for barnet"*. Landsrettens begrundelse lagde således afstand til byrettens antagelse af, at der i § 14 er en formodning for fælles forældremyndighed.

Artiklen konkluderer videre, at der i de fem sager, hvor der blev etableret fælles forældremyndighed, var positive oplysninger om relationen mellem barnet og forælderen uden del i forældremyndigheden og om samarbejdet mellem forældrene. Præmisserne i de gengivne domme indeholder vendinger så som *"i deres opvækst har haft en nær tilknytning til begge forældre"*, *"udstrakt samvær"*, *"hele sin opvækst...nær tilknytning til begge forældre"*.

Artiklen refererer en række sager, hvor en forælder er frifundet for en påstand om fælles forældremyndighed. Frifindelsen er i overvejende grad begrundet med parterne indbyrdes forhold, og der anvendes i dommenes præmisser udtryk som *"højt konfliktniveau"*, *"parterne har svære og uovervindelige samarbejdsproblemer"* samt *"parternes indbyrdes forhold er så konfliktfyldt, at de ikke vil kunne samarbejde"*. I en af de gennemgåede afgørelser, hvor der var uovervindelige samarbejdsproblemer, udtalte retten yderligere, at det ikke *"har været hensigten, at der skal etableres fælles forældremyndighed for derigennem at afprøve muligheden for at afhjælpe en konflikt mellem forældrene, som ikke er gavnlig for børnenes trivsel"*.

Ifølge artiklen anvendes § 14 ikke til at skabe kontakt mellem forælder og barn, hvilket underbygges med en dom, hvori det blev anført, at det ikke har

været hensigten, "at en fælles forældremyndighed skal etableres alene med det formål at bidrage til en genetablering af kontakten mellem børnene og moren, når...det hidtidige forløb har vist, at moderen ikke har interesse i at varetage omsorgen for S og deltage i hans liv".

I sager, hvor forældremyndigheden blev overført, var der ifølge artiklen oplysning om skadelige opvækstforhold i hjemmet og i visse tilfælde også om en negativ relation mellem barnet og forældremyndighedsindehaveren. Et gennemgående tema i disse sager er ifølge artiklen, at der er tale om børn med særlige behov, eller skrøbelige børn med stort behov for ro, struktur og stabilitet.

Om belysningen af barnets perspektiv påpeges det i artiklen, at der er karakteristisk for § 14-sagerne, at de omhandler lidt ældre børn. I 12 ud af de 19 sager var børnene over 7 år, og der er i disse sager afholdt samtaler med barnet/børnene. I fem af de 19 sager var barnet under syv år, og der blev i disse sager ikke afholdt samtale med barnet.

Det samlede indtryk af retspraksis

Uanset det nok lidt spinkle grundlag de offentliggjorte domme udgør, må det på baggrund af artiklernes gennemgang af retspraksis efter Familiestyrelsens opfattelse kunne lægges til grund, at retterne foretager en helhedsvurdering af sagen, når der skal træffes afgørelse efter § 11 eller § 14. Styrelsen mener samtidig, at det må kunne lægges til grund, at grænsedragningen mellem tungtvæjende grunde og mere begrænset uenighed ikke giver anledning til særlige vanskeligheder. Endelig ses retterne at håndhæve forskellen mellem de to bestemmelser. Det er ligeledes indtrykket, at retternes begrundelser for domsresultatet er fyldigere end tidligere.

TFA 2009.103

Forældreansvarslovens § 11

Skal den fælles forældremyndighed fortsætte?

Landsretternes praksis i det første år om forældreansvarslovens § 11, 2. pkt. om fortsat fælles forældremyndighed gennemgås, systematiseres og analyseres.

Af direktør Dorrit Sylvest Nielsen, Familiestyrelsen og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen

I forældreansvarsloven er en væsentlig nydannelse § 11, 2. pkt., hvorefter det kan bestemmes, at en fælles forældremyndighed skal fortsætte, selv om den ene af forældrene ønsker den ophævet. Denne artikel omhandler landsretspraksis om bestemmelsen i det første år, loven har været i kraft.

1. Landsretssdommene

Der er offentliggjort 48 domme fra de to landsretter om forældreansvarslovens § 11 i T:FA, afsagt fra den 1. oktober 2007 til og med september 2008. To afgørelser er trykt i UfR, se UfR 2008.330 V og UfR 2008.562 Ø, omtalt i T:FA 2008.63 og T:FA 2008.121. De 48 er antagelig langt de fleste domme, landsretterne har afsagt om emnet i den omhandlede periode. Det er først i efteråret 2008, at nogle domme ikke trykkes, fordi de ikke belyser nye aspekter og argumenter. Afgørelser, der alene vedrører uenighed om barnets bopæl, men hvor forældrene har været eller er blevet enige om at fortsætte den fælles forældremyndighed, er ikke omfattet af artiklen. Der forekom i øvrigt i de seneste måneder af etårsperioden flere bopælssager i landsretterne, bl.a. fordi nogle forældre accepterede byretsdommens resultat, fælles forældremyndighed, og kun indbragte bopælsspørgsmålet. Tre bopælsdomme er offentliggjort i T:FA, nemlig T:FA 2008.175 V, T:FA 2008.223 V og T:FA 2008.429 V.

Af de 48 domme er 17 afsagt af Vestre Landsret og 31 af Østre Landsret. Resultatet var i 22, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed, og i 26 at den ene af forældrene fik tillagt forældremyndigheden alene. I én sag var der dissens i landsretten, se T:FA 2008.572 V. Kun i 27 af de 48 sager blev spørgsmålet om fælles forældremyndighed behandlet gennem to instanser. Det skyldes, at 18 af de ankede byretsdomme var afsagt før lovens ikrafttræden, og i 3 tilfælde, at ingen af forældrene, heller ikke subsidiært, nedlagde påstand om fælles forældremyndighed. I de 27 domme, hvor der blev taget stilling til spørgsmålet om fælles forældremyndighed i to instanser, stadfæstede landsretten i 18 tilfælde og ændrede byrettens dom i 9. I 6 af sagerne ændredes byrettens afgørelse om, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte, idet landsretten i stedet bestemte, at den skulle bringes til ophør, medens det i 3 tilfælde i anken bestemtes, at den fælles forældremyndighed skulle fortsætte.

2. Påstande

Selv om forældremyndighedssagerne hører til blandt de såkaldt indpositive, er domstolene bundet af parternes påstande. Ifølge lovforslagets bemærkninger s. 80 kræver adgangen til at dømme til fælles forældremyndighed, at *mindst en* af forældrene *ønsker* denne opretholdt. Som nævnt var der tre sager, hvor begge forældre i begge instanser kun nedlagde påstand om ophævelse af den fælles forældremyndighed.

Det er tilstrækkeligt, at påstanden om fælles forældremyndighed er *subsidiær*, se UfR 2008.330 V, jf. T:FA 2008.63 V, hvor det anførtes, at »den omstændighed, at parterne principalt havde nedlagt påstand

om ophævelse af den fælles forældremyndighed, betyder ikke, at landsretten er afskåret fra at træffe bestemmelse om fortsat fælles forældremyndighed«. Noget overraskende tilføjes i landsrettens præmisser, at »det forhold, at begge forældre principalt har påstået den fælles forældremyndighed ophævet, kan imidlertid indgå i vurderingen af, hvad der er bedst for barnet«.

Gennemgangen af det første års domme efterlader et indtryk af, at fælles forældremyndighed i mange tilfælde er forældres andet valg. Sagsøgere må rent logisk nedlægge en principal påstand om, at fællesskabet skal ophæves, men har undertiden en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed. Sagsøgtes påstand om fælles forældremyndighed er også i en del tilfælde subsidiær i forhold til en påstand om selv at få eneforældremyndighed.

Det er tilstrækkeligt, at påstanden om fælles forældremyndighed fremsættes *under en anke* til landsretten. Som nævnt ovenfor havde landsdommerne i de første mange sager ikke en byretsdom at tage stilling til, fordi førsteinstansafgørelsen var afsagt før lovens ikrafttræden. Resultatet bestyrkes af T:FA 2008.158 Ø, hvor byretsdommen var afsagt efter lovens ikrafttræden, og hvor en subsidiær påstand om fortsat fælles forældremyndighed først blev fremsat i landsretten.

Konsekvensen af retspraksis må ligeledes være, at domstolene ikke er afskåret fra at behandle en påstand om fortsat fælles forældremyndighed, selv om denne mulighed ikke har været fremme under *statsforvaltningens sagsbehandling* inden indbringelsen for retten.

3. Grundreglen

Forældreansvarslovens §§ 10 og 11 gælder ophævelse af forældres fælles forældremyndighed. Fællesskabet kan være skabt gennem ægteskab, jf. § 6, gennem ugiftes omsorgs- og ansvarserklæring, jf. § 7, stk. 1, nr. 1, ved ugiftes fælles folkeregisteradresse, jf. § 7, stk. 3, eller ved aftale, jf. § 9. § 10 omhandler aftaler om ophævelse, medens § 11 ifølge 1. pkt. omhandler tilfælde, hvor forældrene er uenige om forældremyndigheden. Det er som nævnt praksis i landsretterne efter § 11, der er genstand for denne artikel.

Som det fremgår af den aftale, alle de politiske partier indgik om udformningen af § 11, 2. pkt., og som er gengivet i lovforslagets bemærkninger s. 12-13, er det »lovens klare *udgangspunkt*, at forældrene har *fælles forældremyndighed*, og at dette fællesskab omkring barnet fortsætter efter en samlivsophævelse«. Dette gælder også i uenighedstilfælde. Det er i overensstemmelse med det grundlæggende princip om »barnets ret til begge sine forældre«. I de specielle bemærkninger til § 11 henvises til, at »forældrene - uanset at de ikke lever sammen længere - skal tage ansvar for barnet, dels ved at drage omsorg for barnet, og dels ved at samarbejde omkring væsentlige beslutninger om barnets forhold«, se lovforslaget s. 80.

Ophævelse af den fælles forældremyndighed kan ifølge 2. pkt. kun ske, »hvis der foreligger *tungtvejende grunde*« til, at den ikke skal fortsætte. I den politiske aftale bemærkes uddybende, at de tungtvejende

grunde af hensyn til barnet skal tale derfor. »Det centrale i denne forbindelse er, om forældrene kan håndtere deres eventuelle konflikter på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet«. Der er således en ganske stærk formodning for fortsættelsen, og kun hvis den, der ønsker ophævelse, kan løfte bevisbyrden og godtgøre sådanne grunde, kan ophævelse ske. I lovforslaget s. 80 anføres, at »retten ... skal foretage en almindelig bevisbedømmelse«, men det tilføjes, at den, »som gør gældende, at den fælles forældremyndighed skal ophøre, må ... sandsynliggøre, at ophævelsen vil være bedst for barnet«. I en række tilfælde henviste landsretterne da også til, at der ikke er grundlag for at fravige lovens udgangspunkt, se f.eks. T:FA 2008.55 V, T:FA 2008.108 V og T:FA 2008.404 Ø. Bevisituationen er også beskrevet i T:FA 2008.447 Ø, hvor landsretten anførte, at »det (findes) ikke godtgjort, at der foreligger sådanne alvorlige samarbejdsproblemer eller andre tungtvejende grunde, som sandsynliggør, at det vil være bedst for S, at den fælles forældremyndighed skal ophøre«.

4. Samarbejdsvanskeligheder og konflikter

Hovedeksemplet på, at der kan ske ophævelse, er ifølge lovforslagets bemærkninger s. 80, at der foreligger »så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder mellem forældrene i forhold til barnet, at det positive for barnet i, at der dømmes til fælles forældremyndighed, overskygges af forældrenes *alvorlige konflikter*. Vurderer retten, at forældrenes uenighed og konflikt i forhold til forskellige forhold vedrørende barnet eller samarbejdet herom, er så voldsom, at barnet lider under det, må retten ophæve den fælles forældremyndighed«.

Med disse udsagn må det søges vurderet, hvor grænsen går mellem begrænsede uenigheder og svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder eller konflikter. Som nævnt ovenfor nåede landsretterne i omkring halvdelen af ankesagerne til, at de ikke var så alvorlige, at *fællesskabet* ikke kunne fortsætte. I nogle sager gjorde landsretterne ikke så meget ud af at uddybe, hvorfor lovens udgangspunkt skulle fastholdes. I T:FA 2008.438 Ø bemærkes således blot, at der ikke findes »at foreligge sådanne tungtvejende grunde, at der er grundlag for at fravige lovens klare udgangspunkt«. I T:FA 2008.55 V anføres lidt mere udførligt, at parterne »har problemer med at samarbejde i forhold til S, herunder i forbindelse med samvær. Der findes imidlertid ikke at være tale om sådanne tungtvejende problemer i samarbejdet ... at der er grundlag for at fravige forældreansvarslovens udgangspunkt«. I T:FA 2008.108 V er ordvalget næsten det samme. I T:FA 2008.373 Ø anføres, at »det opståede manglende samarbejde og parternes uenighed findes ... ikke at udgøre sådanne tungtvejende grunde, at den fælles forældremyndighed skal ophæves«, og det tilføjes, at forældrene »tidligere har kunnet samarbejde, herunder om en deleordning«. I T:FA 2008.551 V var landsrettens ordvalg under henvisning til byrettens begrundelse, »at der ikke er grundlag for at ophæve den fælles forældremyndighed«. I vurderingen indgår ikke blot oplysningerne om forældrenes hidtidige forhold, men også en vurdering eller en *prognose* af, hvorledes fremtiden vil arte sig, idet det er det kommende samarbejde, der har betydning. I T:FA 2008.164 V havde »der i forbindelse med fastsættelsen og gennemførelsen af samvær ... været konflikter ... (men da de ikke har) haft en sådan karakter, at der er uovervindelige samarbejdsvanskeligheder ... finder landsretten heller ikke, at der fremover vil opstå sådanne vanskeligheder, at det taler imod fælles forældremyndighed«. I T:FA 2008.436 Ø, hvor der var tale om anvendelse af lovens § 14 vedrørende et andet barn, fastslog byretten, at »uanset parternes samarbejdsproblemer finder retten det af væsentlig betydning for S (knap 4-årig anbragt uden for hjemmet), at parterne motiveres til sammen at søge de bedste løsninger, således at S kan bevare tilknytningen til begge sine forældre«.

En af de senere domme, T:FA 2008.404 Ø, med udførlige præmisser, er måske på *grænsen* af, at fælles forældremyndighed er løsningen. Forældrene forklarede, at de stort set kun kommunikerede med sms,

og samværsafhentning og -aflevering foregik som hovedregel i institution. Der var uenighed om omsorgen ved sygdom. Landsretten, der ændrede byrettens dom og bestemte fortsat fælles forældremyndighed, gengav afsnit af forarbejderne og anførte bl.a., at parterne »er uenige om mange ting, og de har svært ved at tale sammen. Efter det oplyste er der imidlertid ikke grundlag for at antage, at parternes indbyrdes forhold knap to år efter separationen er af en sådan karakter, at børnene, der er henholdsvis 3 og 4 år, lider under det«.

Som nævnt blev resultatet i over halvdelen af sagerne, at den *fælles forældremyndighed* skulle bringes til *ophør*, idet den ene af forældrene fik forældremyndigheden alene. I en række tilfælde anføres det i præmisserne blot, at samarbejdsvanskelighederne er svære og uovervindelige. Undertiden varieres ordvalget. I T:FA 2008.168 Ø fandtes samarbejdsvanskelighederne at være »særdeles svære og (parternes) indbyrdes problemer og konflikter så uovervindelige ...«. I T:FA 2008.233 Ø henvises til »parternes interne relationer«. Som et eksempel på en udførlig beskrivelse i præmisserne af konflikterne henvises til T:FA 2008.102 V, hvor der var »massive konflikter ved aflevering og afhentning af S i forbindelse med samvær, og F har i flere tilfælde ødelagt S' tøj. Begge parter har i forbindelse med chikane flere gange indgivet politianmeldelse ... Af statsforvaltningens notat ... fremgår, at parterne har et meget højt konfliktniveau, og at de kommer med diverse beskyldninger mod hinanden. Den børnesagkyndige har ... bemærket, at den dårlige stemning mellem forældrene ikke kan undgå at påvirke S (2 år) ... I vurderingen er det tillige tillagt en vis betydning, at parternes forskellige baggrund og kultur ... har været medvirkende til at skærpe konflikterne i forbindelse med S«. På tilsvarende måde anførte landsretten i T:FA 2009.58 Ø, at »på grundlag af de meget omfattende oplysninger om sagens parter, deres forklaringer i retten og rettens indtryk af parterne, findes der at foreligge sådanne samarbejdsvanskeligheder mellem parterne, der end ikke har kunnet aftale samvær uden at involvere kommunen og deres advokater, at der er tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«.

Det grundlæggende kriterium i lovens § 4, »hvad der er *bedst for barnet*«, gælder også i § 11-sagerne. Det uddybes i lovforslaget s. 80, hvorefter det indgår i vurderingen, om »barnet lider under« forældrenes »*uenighed og konflikt*«. Der skal således ske en vurdering ud fra barnets perspektiv. Inddragelsen heraf i sagerne bærer præg af, at børnenes egen røst kun høres i et begrænset omfang. Det skyldes, at 36 af de 48 sager angik børn, der ikke var fyldt 7 år. Vurderingen kan være både positiv og negativ. I T:FA 2008.280 Ø henviste landsretten positivt til, at »begge forældre (har) været i stand til at tage vare på S, og S har siden forældrenes samlivsophævelse haft et tæt forhold til begge forældre«. Som et eksempel på en negativ bedømmelse anførte landsretten i T:FA 2008.158 Ø, at der var »langvarige og dybtgående konflikter mellem parterne, der utvivlsomt i betydelig grad påvirker S (12 år)«. På samme måde bemærkes i T:FA 2008.219 V, at »parterne har i flere år ikke på nogen måde kunnet samarbejde om D's opvækst, hverken om væsentlige eller uvæsentlige forhold, og samarbejdsvanskelighederne har medført, at D (16 år) er kommet voldsomt i klemme og lider under det«. I T:FA 2008.290 Ø henvises til »parternes indbyrdes konfliktfyldte forhold, som er skadeligt for D (3½ år)«. I T:FA 2008.351 Ø om en 2-årig er ordvalget det samme.

Det har betydning, om *barnet* er særlig *skrøbeligt* eller kræver speciel hensyntagen. I T:FA 2008.414 Ø nævntes, at en 3-årig »er en sart og skrøbeligt pige«. I T:FA 2009.000 V var der ifølge en psykolog problemer med en 4-årigs trivsel uden at grunden hertil nærmere var klarlagt, og der var ikke grundlag for at fastslå, at hensynet til pigen talte for, at den fælles forældremyndighed skulle ophæves. I T:FA 2009.37 Ø henvises til, at drengen nu var diagnostiseret som infantil autist.

5. Uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål

Ifølge lovens § 3, stk. 1, skal forældre med fælles forældremyndighed være enige om væsentlige beslutninger vedrørende barnet. I lovforslaget s. 76 nævnes i skemaform bl.a., at det gælder skolevalg, religiøse spørgsmål og pasudstedelse. I lovforslaget s. 80 anføres, at »det kræves efter § 11 ikke, at der er enighed mellem forældrene om samtlige spørgsmål vedrørende barnet. Det centrale er, om forældre kan håndtere deres eventuelle uenigheder på en sådan måde, at det ikke går ud over barnet«. I udvalgsbetænkningen »Barnets perspektiv« (nr. 1475/2006), der dannede grundlag for loven, var kriteriet i lovudkastets § 11, 2. pkt., at »retten kan kun træffe afgørelse om, at den fælles forældremyndighed skal fortsætte, hvis der er bestemte holdepunkter for at antage, at forældrene kan samarbejde om barnets forhold«. Med forslaget om disse mere begrænsede muligheder for at dømme til fælles forældremyndighed kunne det i betænkningen s. 273 anføres: »Det kan ... tænkes, at uenigheden om et enkelt spørgsmål, f.eks. skolevalg og religiøse forhold, er så grundlæggende, at en ophævelse af fællesskabet er den eneste mulige løsning.«

Loven har åbnet adgang til at få løst enkelttvister om to væsentlige spørgsmål, nemlig om barnets bopæl, jf. § 17, herunder om at få bopæl i udlandet med barnet, jf. § 17, 2. pkt., og om samvær, jf. kap. 4. Angår tvisten kun bopæl eller samvær, er der ikke grund til at anlægge sag efter § 11, se T:FA 2008.179 Ø, hvor landsretten anførte: »Uenigheden mellem forældrene angår alene D's bopæl. Der foreligger således ikke tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«. Ifølge lovens forarbejder fandtes der ikke anledning til at regulere yderligere i forhold til andre mulige enkelttvister mellem forældrene, se betænkningen s. 157 og lovforslaget s. 34.

Med disse lovregler og forarbejderne til den formulering af § 11, 2. pkt., der blev gennemført, er det relevant at vurdere domstolens syn på uenighed om væsentlige enkeltspørgsmål. I T:FA 2008.55 V forklarede moderen, at årsagen til sagen var manglende samtykke til pasudstedelse, men spørgsmålet nævnes ikke i præmisserne, og den fælles forældremyndighed skulle fortsætte. I T:FA 2008.52 Ø anførte landsretten, at »uenigheden mellem forældrene angår ... spørgsmålet om S's bopæl og det hertil knyttede skolevalg«, og retten bestemte fælles forældremyndighed med bopæl hos moderen, idet der henvistes til, at det ville være »bedst for S, der efter sommerferien er begyndt i 1. klasse på C-skolen i A, at S har bopæl hos M«. I T:FA 2008.588 Ø fremgik det af moderens forklaring, at der var uenighed om opdragelsen, herunder om religiøse spørgsmål. Hun var modstander af, at børnene skulle læse koranen. Faderen forklarede, at han gerne ville have, at børnene lærte urdu. Byretten fastslog, at »selv om der ikke er enighed ... om alle spørgsmål, finder retten ikke, at der foreligger sådanne tungtvejende grunde, at det vil være bedst for børnene, at den fælles forældremyndighed ophæves«, hvilket landsretten stadfæstede. I T:FA 2009.60 Ø om en 8-årig anførte landsretten, at »da parterne ikke har kunnet blive enige om valget af skole til trods for længerevarende bestræbelser på at opnå enighed og under hensyn til parternes samarbejdsvanskeligheder i tiden efter byretsdommen, findes der at foreligge sådanne tungtvejende grunde, at det skønnes bedst for S, at den fælles forældremyndighed ophæves«.

Man kan måske konkludere, at uenigheden om et enkeltspørgsmål kan være så vigtig for barnet eller måske så langvarig, at den kan tillægges betydning. Der vil normalt i sådanne tilfælde foreligge andre uenigheder eller samarbejdsvanskeligheder, så den samlede vurdering er, at der skal være eneforældremyndighed. Det kan som anført i T:FA 2008.102 V have »en vis betydning, at parternes forskellige baggrund og kultur ... har været medvirkende til at skærpe konflikterne«. Det samme nævntes i T:FA 2008.239 V.

6. Vold m.v.

I lovforslaget har bemærkninger om *vold* en fremtrædende plads, se s. 80. Her anføres, at ophævelse også kommer på tale, »hvor den ene forælder har udøvet vold eller lignende mod den anden forælder, barnet eller andre i familien. Voldsudøvelsen kan påvirke familien som helhed i en sådan grad, at det ikke kan antages at være i barnets interesse, at der i disse situationer skal dømmes til fælles forældremyndighed.« Sager med vold spiller en vis rolle i praksis.

Kun i et par sager forelå der dokumentation for eller oplysninger om *voldsdomme*. I T:FA 2008.99 V var det ifølge landsretten ubestridt, »at F mindst en gang er blevet dømt for vold mod M, og hun har fået etableret et tilhold mod ham. Under disse omstændigheder - sammenholdt med sagens oplysninger i øvrigt« ophævedes den fælles forældremyndighed. I T:FA 2008.368 Ø var faderen i april 2007 idømt 30 dages fængsel for at have givet moderen en lussing. Samværet med faderen fungerede ifølge de samstemmende forklaringer upåklageligt. Byretten bestemte, at der fortsat skulle være fælles forældremyndighed, idet der henvistes til, at »der er tale om en enkeltstående episode«. Landsretten stadfæstede.

I andre sager var der *oplysninger*, navnlig forklaringer, om *vold* mod den *anden ægtefælle* eller om husspektakler, som blev lagt til grund i præmisserne. I UfR 2008.330 V, jf. T:FA 2008.63, havde der under det korte samliv været »flere uoverensstemmelser, herunder husspektakler, hvor politiet havde været involveret, senest i forbindelse med at (faderen) sammen med (sønnen) i påsken 2007 ... havde forladt hjemmet ... samarbejdet har heller ikke i denne periode (efter byretsdommen) fungeret tilfredsstillende«. I T:FA 2008.239 V var faderen asylansøger. Moderen havde to gange anmeldt ham for vold. »Begge parter har forklaret om massive konflikter ved aflevering og afhentning ... i forbindelse med samvær. Fogedretten har måttet inddrages heri, og der har været indgivet politianmeldelse. Under disse omstændigheder er der uoverskuelige samarbejdsvanskeligheder«. I T:FA 2008.233 Ø anførte byretten, hvilket landsretten tiltrådte: »Efter samlivsophævelsen i maj 2005 har M's liv været præget af alvorlig frygt for F i anledning af sagen, hvor han er idømt en langvarig fængselsstraf for narkotikakriminalitet. Hun har af den grund beskyttet adresse, og F's samvær med D gennemføres ved afhentning og aflevering på et neutralt sted. M har desuden søgt at få politiet til at meddele F advarsel mod at kontakte hende. Under disse omstændigheder er der ikke udsigt til, at parterne i overskuelig fremtid vil kunne etablere det samarbejde, som er nødvendigt for, at den fælles forældremyndighed kan fungere tilfredsstillende.« I T:FA 2009.42 Ø henviste byretten til, at moderen havde beskyldt og anmeldt faderen for vold, og til hans beskyldninger om hetz. Faderen havde fået polititilhold på grund af sms'er. Landsretten henviste til »parternes forklaring om forløbet af og omkring samværet efter byrettens dom, herunder indstævntes forklaring om fortsat dårlig kommunikation via sms« og fandt, at »der fortsat (er) tungtvejende grunde for ikke at opretholde den fælles forældremyndighed«.

Der kan også være antydninger om *vold* mod barnet. I T:FA 2008.116 V, hvor fællesskabet ophævedes, anførte landsretten bl.a., »at M efter udskrivningen fra institutionen i januar 2006 flyttede i en lejlighed med hemmelig adresse ... Der har også i tiden derefter været problemer i forbindelse med gennemførelse af samvær, og fogedretten har i flere tilfælde været involveret ... de gensidigt har fremsat beskyldninger mod hinanden, blandt andet for at have udøvet vold mod S, og at der i den anledning har været rettet henvendelse til læge, politiet og de sociale myndigheder.«

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes også, at »det samme vil være tilfældet, hvis der er sket *seksuelle krænkelser* af barnet, den anden forælder eller andre familiemedlemmer«. Spørgsmålet strejfes i en enkelt dom, hvor der også var samværssabotage, se T:FA 2008.599 V, idet landsretten, der tiltrådte ophævelsen af den fælles forældremyndighed, bl.a. lagde til grund, »at M's ene søn har begået seksuelle

overgreb mod A, og at en anden af sønnerne har begået seksuelle overgreb mod A's halvsøster I, medens alle børnene boede hos M. M undlod imidlertid at gøre F bekendt med disse forhold ...».

7. Samværs sabotage m.v.

I lovforslaget s. 80 nævnes *samarbejds sabotage*: »Skyldes konflikterne omkring samarbejdet og barnet, at den ene forælder uden påviselig grund har forsøgt at hindre den anden forælders kontakt til barnet, må retten anlægge et fremtidsorienteret perspektiv ved vurderingen af, hvad der er bedst for barnet.« Som eksempel kan nævnes T:FA 2008.599 V, hvor landsretten som begrundelse for ophævelse af den fælles forældremyndighed bl.a. anførte: »Efter det oplyste havde F ikke samvær med A fra december 2007 til marts 2008, og det kan lægges til grund, at dette skyldtes, at M modsatte sig det«.

En anden årsag til konflikter kan være en *frygt* for børnebortførelse. Denne havde ikke i T:FA 2008.48 V en sådan karakter, at den fælles forældremyndighed ikke kunne fortsætte. Landsretten anførte: »F har boet i Danmark i mange år. Han taler dansk og er dansk statsborger. Han er under uddannelse i Danmark, hvor også hans forældre og en del af hans øvrige familie bor. På denne baggrund og efter de oplysninger, der ... foreligger, kan der ikke anses at bestå en sådan risiko for, at F vil forlade Danmark sammen med S, hvis han får del i forældremyndigheden, at det i sig selv kan begrunde, at parterne ikke fortsat skal have fælles forældremyndighed«. Heller ikke i UfR 2008.562 Ø, jf. T:FA 2008.121, førte synspunktet til ophævelse af fællesskabet, idet landsretten anførte: »Uenigheden om forældremyndigheden skyldes M's frygt for, at F udrejser med S til Kuwait. Landsretten finder imidlertid ikke, at der ... er fremkommet oplysninger, der bestyrker M's frygt. F har uden problemer gennemført samvær ... Parterne har tidligere kunnet samarbejde om samvær, og begge har gode ... vilkår«.

8. Manglende interesse eller muligheder

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes, at »der også (kan) være tale om, at en forælder *ikke er interesseret* i at varetage omsorgen for barnet og ved sin adfærd har vist, at den pågældende ikke har til hensigt at deltage i barnets liv ..., eksempelvis fordi den pågældende ikke har formået at være i stabil kontakt med sit barn eller har været fraværende i barnets liv i flere år, og den manglende kontakt kan tilskrives samværsforælders egne forhold«. I T:FA 2008.276 Ø var en far russisk gift. Han havde ifølge landsretten »efter at han har etableret sig med en ny familie - kun i ganske begrænset omfang haft samvær og kontakt med børnene (en 4 og en 3-årig). ... faderen (har) ved sin adfærd vist, at han ikke er interesseret i at varetage omsorgen for børnene«. I T:FA 2008.535 Ø havde moderen ifølge byretsdommen »kun ... haft sporadisk kontakt med børnene, som nu er 2½ og 4 år. Ifølge sagsøgeren beror dette på, at sagsøgte ikke gider børnene«. Landsretten stadfæstede, at faderen skulle have forældremyndigheden alene.

I praksis er der truffet bestemmelse om eneforældremyndighed, fordi den ene af forældrene uden egentlig manglende interesse *ikke kan deltage* i barnets fremtidige liv. I T:FA 2008.382 Ø havde en far afsonet straf under en nu 3-årigs første 1½ leveår og havde nu været varetægtsfængslet i ½ år. Byretten anførte, at faderen »for tiden er i en situation, hvor han reelt er ude af stand til at varetage forældremyndigheden eller tage del i samme«. Landsretten stadfæstede af de grunde, som var anført af byretten.

Omvendt er der et eksempel på, at der træffes afgørelse om fortsat fælles forældremyndighed, selv om den *fremtidige mulige kontakt* kan forekomme *begrænset*. I T:FA 2008.447 Ø anførte landsretten, at »den omstændighed, at appellanten er afvist asylansøger, og at hans opholdsgrundlag og bopælsforhold er usikre, findes ikke i sig selv at være til hinder for, at han kan påtage sig det medansvar for S, som fælles forældremyndighed indebærer«.

Der er intet i vejen for, at der kan være fælles forældremyndighed, selv om den *ene* af forældrene *bor i udlandet*. I UfR 2008.562 Ø, jf. T:FA 2008.121, skulle den fælles forældremyndighed med en far i Belgien fortsætte. I T:FA 2008.164 V hindrede det ikke fælles forældremyndighed, at faderen i 2005 var flyttet til et andet land. Derimod kom problemet ikke frem i T:FA 2008.351 Ø, hvor faderen, der boede i England, havde samvær, men hvor det »indbyrdes konfliktniveau ... er skadelig for D (2 år)«. Det har sikkert betydning, hvorledes barnets kontakt hidtil har været med den af forældrene, der bor i udlandet, medens afstanden fra Danmark antagelig tillægges mindre betydning.

9. Uegnede forældre

Ifølge lovforslaget s. 80 kan det »som udgangspunkt ... ikke være i barnets interesse, at der dømmes til fælles forældremyndighed, hvis en forælder er uegnet som forældremyndighedsindehaver«. *Uegnet* blev konstateret i T:FA 2008.414 Ø, hvor en »sart og skrøbelig« 3-årig var anbragt uden for hjemmet, »blandt andet på grund af omsorgssvigt. Efter det oplyste er ingen af forældrene i stand til at drage omsorg for D. Samlivet mellem forældrene er ophævet efter uoverensstemmelser og vold, og efter det oplyste er der fortsat uoverensstemmelser«. I T:FA 2008.537 Ø fandtes moderen ifølge byretten »psykisk skrøbelig« og uden »tilstrækkelige personlige ressourcer til at have forældremyndigheden alene«, ligesom »hun ikke formår at varetage opgaven med at integrere børnene i det danske samfund«. Landsretten stadfæstede, at faderen skulle have forældremyndigheden alene. Omvendt blev den fælles forældremyndighed i T:FA 2008.63 Ø fortsat efter det hidtidige forløb til trods for, at moderens ifølge en psykologerklæring »intelligensmæssige og personlighedsmæssigt svage funktionsniveau«.

Som eksempel på uegnet nævnes i forarbejderne »en alvorlig *psykisk lidelse* ..., der gør forælderen uegnet til at deltage i væsentlige beslutninger vedrørende barnets liv«. I T:FA 2008.330 V skyldtes konfliktniveauet ifølge moderen, at faderen tidligere havde fået stillet diagnosen forstyrret personlighedsstruktur, blandet type. Børnene på 12 og 7 år ville ifølge en psykologerklæring ikke have samvær, de var nervøse og bange. Byretten fandt, »at konfliktniveauet mellem parterne er så højt, at det i hvert fald for tiden vil være umuligt at få dem til at samarbejde. For at skabe ro om børnene er der derfor tungtvejende grunde til at ophæve«. Landsretten tiltrådte. I T:FA 2009.37 Ø anførte landsretten, at »efter det oplyste om faderens psykiske diagnose (skizofreni) findes der ikke at være tilstrækkelig sikkerhed for, at han er i stand til at sikre den nødvendige struktur for S eller at deltage i de mange og nødvendige beslutninger, som løbende skal træffes som følge af, at S nu er diagnosticeret som infantil autist«.

I bemærkningerne i lovforslaget s. 80 nævnes som endnu et eksempel på uegnet »*massivt misbrug*«. I T:FA 2009.65 Ø henviste landsretten til, at »moderen gennem flere år (har) haft et svært alkoholmisbrug, som - henset til skolens udtalelser og indberetning fra socialforvaltningen - er til skade for D og fortsat ikke anses for at være under kontrol«. Faderen fik forældremyndigheden alene. Misbrugsproblemer behøver dog ikke at nødvendiggøre ophævelse af fællesskabet. I T:FA 2008.125 V havde en far ifølge byretten »et betydeligt alkoholproblem«, men der var samvær, og ifølge landsretten var der »ikke sådanne konflikter ... eller andre tungtvejende grunde til, at forældresvarslovens udgangspunkt om fælles forældremyndighed bør fraviges«. I T:FA 2008.572 V var der ifølge byretten »uanset at sagsøgte stadig har brug for behandling for sit misbrug, ... ikke, således som forholdene er på nuværende tidspunkt, tungtvejende grunde til at ophæve den fælles forældremyndighed«, hvilket landsrettens flertal stadfæstede.

Der er eksempler på, at der er truffet beslutning om fælles forældremyndighed over børn anbragt uden for hjemmet, se T:FA 2008.106 Ø, T:FA 2008.414 Ø og T:FA 2008.436 Ø.

10. Søskendemedtræk

I T:FA 2008.153 Ø med flere søskende fik samarbejdsvanskeligheder omkring et barn afsmittende virkning for de andre børn. En 11-årig B var »inde i en meget dårlig udvikling skolemæssigt og socialt. ... der er og har været så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder vedrørende B, at forældrene ikke vil kunne samarbejde om at løfte denne opgave. Uanset at konfliktniveauet ikke er det samme vedrørende A og C (en 16 og en 9-årig), finder landsretten, at hensynet til klarhed vedrørende ansvaret også for disse børns opvækst og muligheden for at koordinere den indsats, der skal ydes til alle de tre børn, fører til, at forældremyndigheden også over A og C tillægges moderen alene«.

I T:FA 2008.339 Ø ophævedes fællesskabet kun for en 12-årig, medens landsretten også stadfæstede, at det fortsatte for en 9-årig, en 7-årig og en 5-årig. Faderen fik forældremyndigheden over den ældste, idet »landsretten lægger som byretten vægt på, at faderen vil være bedst til at sikre, at D bliver undersøgt af en børnepsykolog eller børnepsykiater og får den nødvendige hjælp, og at faderen vil være bedst til at sikre et fremtidigt samarbejde om børnene«. Landsretten lagde også vægt på, at moderen »fortsat ikke realistisk har søgt at få afklaret sine fremtidige bopælsforhold, at hun påvirker børnene negativt i forhold til faderen, og at hun ikke formår at skelne sine egne frustrationer fra børnenes behov«.

11. Bevisførelsen

Danske forældremyndighedssager bærer også i internationalt perspektiv præg af en meget begrænset bevisførelse. Normalt træffes afgørelsen alene på grundlag af forældrenes forklaringer i retten. Vidner er yderst sjældne og børnesagkyndige undersøgelser foretages kun i begrænset omfang. Det ser ikke ud til, at dette har ændret sig, selv om domstolene nu ikke længere »blot« skal træffe et valg mellem forældrene, men også skal vurdere, om de fortsat skal have fælles forældremyndighed.

Det har interesse at undersøge, i hvilket omfang der foreligger *børnesagkyndige erklæringer*. I forarbejderne nævnes; at »inddragelse af børnesagkyndige ... kan medvirke til en afdækning af ... konfliktniveauet«. I 4 af de 18 sager, hvor byretten efter de hidtidige regler ikke skulle tage § 11 i betragtning, blev der foretaget en børnesagkyndig undersøgelse, se T:FA 2008.63 Ø, T:FA 2008.99 V, T:FA 2008.106 Ø og T:FA 2008.168 Ø, medens landsretten efter lovens ikrafttræden lod en børnesagkyndig foretage undersøgelse i en sådan sag, se T:FA 2008.153 Ø. I de 27 sager, hvor der har skullet tages stilling til § 11 gennem to instanser, spillede børnesagkyndige erklæringer, måske på grund af statistiske tilfældigheder, en endnu mindre rolle, se T:FA 2008.330 V, T:FA 2008.290 Ø, T:FA 2008.339 Ø og T:FA 2009.37 Ø om undersøgelser i byretten. I T:FA 2008.99 V og i T:FA 2008.290 Ø henviste landsretten i præmisser til erklæringen. Landsretten afslog anmodninger om en sagkyndig undersøgelse i T:FA 2008.276 Ø med en bemærkning om, at efter »parternes forklaringer og børnenes alder (4 og 3 år) finder landsretten, at børnenes perspektiv og eventuelle synspunkter er kommet tilstrækkelig til udtryk« og i T:FA 2008.280 Ø med bemærkning, at »de foreliggende oplysninger, herunder erklæringen fra daginstitutionen i ... i tilstrækkelig grad belyser barnets (en 5½ årig) perspektiv«. Også i T:FA 2008.414 Ø afslog landsretten, ligesom det var tilfældet med en anmodning om en supplerende undersøgelse i T:FA 2009.58 Ø.

Samtaler med børn omtales kun sjældent i dommene, men det skyldes som nævnt ovenfor, at de allerfleste børn, sagerne omhandler, var under 7 år. I T:FA 2008.152 Ø var der en samtale med en 12-årig i byretten, og i T:FA 2008.373 Ø talte både byretsdommeren og landsdommerne sammen med psykologer med en 10-årig og en 14-årig. I T:FA 2008.219 V talte landsretsdommerne med en 15-årig, og i T:FA 2009.65 Ø havde byretsdommeren en samtale med en knap 8-årig. I T:FA 2008.158 Ø refereres i byretsdommen et notat om statsforvaltningens

samtale med en 12-årig. I en byretsdom anføres, at »retten efter ønske fra parterne ikke har fundet det nødvendigt at inddrage S (8 år)«. Det fremgår ikke af dommen, om der i T:FA 2008.151 Ø var en samtale med en 7-årig. I T:FA 2008.63 Ø om en 11-årig, i T:FA 2008.153 Ø om børn på 16, 11 og 9 år, i T:FA 2008.330 V om en 12-årig og en 7-årig forelå børnesagkyndig erklæringer. Både dommeren i byretten og landsdommerne havde herudover samtaler med nogle af børnene i disse sager.

Anden bevisførelse er sjælden. Der forelå erklæringer i en halv snes sager. De allerfleste var fra kommuner, børnehaver, skoler og SFO. En var fra en dagplejekonsulent, og en anden var om et overvåget samvær. I to af sagerne forelå der lægelige oplysninger om en af forældrene. Kun i en enkelt sag var der vidneførelse, idet en ny samlever afgav forklaring i T:FA 2008.153 Ø.

Det må bemærkes, at erfaringerne viser, at det ikke er sikkert, at alle indhentede oplysninger omtales eller nævnes i dommene.

Med den begrænsede inddragelse af andre beviser end forældrenes forklaringer kan konstateres, at de har en central betydning for vurderingen af mulige samarbejdsvanskeligheder og et eventuelt konfliktniveau. Det samme er tilfældet i forhold til vurderingen af, hvad der er bedst for barnet, jf. § 3. Det gælder naturligvis navnlig de faktiske oplysninger, der kommer frem, samt de holdninger forældrene giver udtryk for. Hertil kommer, som det anføres i et par landsretspræmisser, at resultatet »støttes af det indtryk, som partsforklaringerne for landsretten har efterladt«, se T:FA 2008.351 Ø og T:FA 2009.58 Ø. Når resultaterne vurderes, må det tages i betragtning, at det kun er de centrale dele af partsforklaringerne, der gengives i dommene eller i retsbøgerne.

12. Konklusion og vurdering

Efter gennemgangen er det samlede indtryk af landsretternes praksis i det første år, forældreansvarsloven har været i kraft, at dommerne har været i stand til at håndtere politikernes signaler og kriterierne om, at der skal være tungtvejende grunde for at ophæve den fælles forældremyndighed, jf. lovens § 11. Der forekommer at være foretaget en individuel afvejning af, om det vil være bedst for barnet, at fællesskabet fortsætter. Selv om afgørelserne afspejler visse forskelle i vurderingen af, hvornår grundene er tungtvejende, synes der at være tale om nuancer, ikke meningsforskelle. Det er naturligvis en mangel ved analysen, at den sker på skriftligt grundlag, idet de faktiske oplysninger, der navnlig består af måske forholdsvis kortfattede sammenfatninger i dommen eller retsbogen af forældrenes forklaringer, er begrænsede. Konklusionen i børnesagkyndige undersøgelser gengives således meget sjældent. Notaterne om børnesamtalerne gengives noget overraskende så godt som ikke. Indtrykket af gennemgangen præges tillige af, at det ikke er et repræsentativt udsnit af byretsdommene, der ankes.

Det er også indtrykket, at dommerne i de fleste sager har taget politikernes ønske, som gengivet i forliget om, at »domstolenes afgørelser om forældremyndighed, bopæl eller samvær skal begrundes bedre«, til sig. Præmisserne forekommer generelt mere udførlige end tilfældet var tidligere, da der kun var spørgsmål om at tilkende den ene eller den anden af forældrene forældremyndigheden.

Naturligvis har det en mangel, når dommene skal bedømmes, at der aldrig har været foretaget en efterfølgende undersøgelse af, hvorledes resultatet har indvirket på børns fremtid i årene efter afsigelsen. Som opfølgning på forældreansvarsloven vil Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) i perioden 2008-2011 gennemføre en undersøgelse med henblik på at evaluere loven med særlig fokus på dom til fælles forældremyndighed.

TFA 2009.111

Forældreansvarslovens § 14

Fælles forældremyndighed - overførsel af forældremyndighed

Landsretternes praksis i det første år om forældreansvarslovens § 14 vedrørende adgangen til at bestemme fælles forældremyndighed i overførselssager gennemgås, systematiseres og analyseres.

Af landsdommer Lis Frost og adj. professor, dr. jur. Svend Danielsen

Som bekendt giver forældreansvarsloven, der trådte i kraft den 1. oktober 2007, adgang til at dømme til fælles forældremyndighed, selv om forældrene ikke er enige herom. Spørgsmålet opstår både i tilfælde, hvor der hidtil har været fælles forældremyndighed, som den ene ønsker ophævet, jf. § 11, og i tilfælde, hvor der hidtil har været eneforældremyndighed, jf. § 14, stk. 1. Sidstnævnte bestemmelse vedrører tillige overførsel af eneforældremyndigheden til den anden af forældrene.

Denne artikel omhandler § 14, stk. 1, og inddrager til belysning af bestemmelsens anvendelse ankedomme, der er afsagt det første år, loven har været i kraft.

1. Landsretsdommene.

I det første år, forældreansvarsloven har været i kraft, er der i T:FA offentliggjort 19 landsretsdomme efter § 14, hvilket er langt de fleste § 14-domme, landsretterne har afsagt i perioden.

Af dommene er 11 afsagt af Vestre Landsret, medens 8 er fra Østre Landsret. I 6 af dommene havde byretten ikke mulighed for at bestemme fælles forældremyndighed, allerede fordi der blev afsagt dom før lovens ikrafttræden.

Resultatet i de 19 domme blev etablering af fælles forældremyndighed i 5 tilfælde og overførsel af forældremyndigheden i 5 tilfælde. I 9 tilfælde forblev forældremyndigheden hos den, der i forvejen havde den alene.

2. Påstande. Domstolenes kompetence.

Forældreansvarslovens § 14 erstatter § 12 og § 13 i den tidligere lov om forældremyndighed og samvær. Bestemmelsens stk. 1 lyder således:

»Retten kan efter anmodning fra en forælder, der ikke har del i forældremyndigheden, bestemme, at der skal være fælles forældremyndighed, eller overføre forældremyndigheden til denne.«

I 7 af de 19 sager påstod den af forældrene, der ikke havde del i forældremyndigheden, senest i anken *overførsel af forældremyndigheden, subsidiært fælles forældremyndighed*. Det drejer sig om T:FA 2008.181 Ø, T:FA 2008.189 V, T:FA 2008.254 Ø, T:FA 2008.398 V, T:FA 2008.455 Ø og T:FA 2008.467 V samt T:FA 2009.46 V. I bemærkningerne til forslaget til forældreansvarsloven forudsættes dette at være normalsituationen (L 133 af 31. januar 2007, side 82, 3. nye afsnit i venstre spalte), og forslagens kommentarer om anvendelsen af § 14, stk. 1, har i hovedsagen denne konstruktion som forudsætning.

I 9 af de i alt 19 sager, T:FA 2008.123 V, T:FA 2008.371 V, T:FA 2008.401 Ø, T:FA 2008.450 V, T:FA 2008.560 V, T:FA 2008.590 Ø og T:FA 2008.592 Ø samt T:FA 2009.42 Ø og T:FA 2009.56 V påstod den, der var uden del i forældremyndigheden, i anken kun *etablering af fælles forældremyndighed*, og der blev som følge heraf alene taget stilling til dette spørgsmål. I 7 af de 9 sager var der også i byretten alene påstået fælles forældremyndighed. I en enkelt af disse, T:FA 2008.590 Ø, gik byretten i sin afgørelse videre end påstandene tillod: Moderen havde ved dom i sommeren 2005 fået tillagt forældre-

myndigheden alene. Faderen påstod nu genetablering af fælles forældremyndighed. Byretten udtalte, at parternes forhold var så konfliktfyldt, at etablering af fælles forældremyndighed ikke ville være til børnenes bedste. Dernæst udtaltes, at børnene havde haft fast bopæl hos moderen siden samlivsophævelsen og var faldet godt til i børneinstitutionen, og at det derfor var bedst for dem, at forældremyndigheden forblev hos moderen alene. Da der ikke var nedlagt nogen påstand om overførsel af forældremyndigheden til faderen, burde der ikke have været taget stilling til, om det var bedst for børnene, at forældremyndigheden forblev hos moderen. Landsretten nøjedes da også med at frifinde moderen for påstanden om fælles forældremyndighed og konkludere, at forældremyndigheden herefter fortsat var hos hende. Der var ikke andre muligheder.

I 3 af de 19 sager påstod den, der ikke havde del i forældremyndigheden, alene *overførsel af forældremyndigheden*. I en af disse, T:FA 2009.49 V, nedlagde begge forældre såvel i byret som landsret alene påstand vedrørende overførsel af forældremyndigheden. Byretten traf afgørelse om, at der ikke skulle være fælles forældremyndighed, da enhver mulighed for samarbejde måtte anses for udelukket, og overførte forældremyndigheden til den anden af forældrene. Landsretten bemærkede, at byretten, da der ikke forelå nogen påstand om fælles forældremyndighed, ikke havde haft hjemmel til at tage stilling hertil, jf. forældreansvarslovens § 14, stk. 1, 1. led. (Landsretten stadfæstede i øvrigt overførslen af forældremyndigheden, jf. nedenfor i afsnit 5.3).

I den anden sag, T:FA 2008.363 Ø, havde forældrene i 2001 ved aftale ophævet deres fælles forældremyndighed og tillagt faderen forældremyndigheden alene. Moderen påstod nu, at forældremyndigheden skulle overføres til hende. Faderen påstod frifindelse, subsidiært fælles forældremyndighed. Byretten tog moderens påstand til følge. Under anken påstod faderen fælles forældremyndighed. Moderen påstod stadfæstelse. (Der er en anonymiseringsfejl i den trykte udgave af tidsskriftet, idet M- og ikke F- i begyndelsen af ankedommen angives som den ankende part). Begge instanser udtalte, at der var tungtvejende grunde imod fælles forældremyndighed, og landsretten stadfæstede, at det var bedst for barnet at overføre forældremyndigheden til moderen. I ingen af instanserne blev det berørt, om retten overhovedet kunne træffe afgørelse om fælles forældremyndighed, når der end ikke forelå en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed fra moderen, der jo var den, der var uden del i forældremyndigheden.

I den tredje sag, T:FA 2008.68 V, blev der derimod taget direkte stilling til rettens kompetence: En far, der aldrig havde haft del i forældremyndigheden, påstod i 1. instans overførsel af forældremyndigheden efter den dagældende § 12, stk. 2, i lov om forældremyndighed og samvær. Det fik han medhold i. Moderen ankede med påstand om fælles forældremyndighed efter den netop ikrafttrådte forældreansvarslovs § 14, stk. 1, subsidiært at hun skulle beholde forældremyndigheden alene. Faderen påstod frifindelse for fælles forældremyndighed og i øvrigt stadfæstelse. Landsretten fastslog, at hverken ordlyden af foræl-

dreansvarslovens § 14 eller lovens bemærkninger hertil giver grundlag for at afsige dom om fremtidig fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, uden anmodning fra den af forældrene, der er uden del i forældremyndigheden. Det var i sagen faderen. Han havde ikke anmodet om fælles forældremyndighed, og hans påstand om frifindelse for fælles forældremyndighed blev derfor taget til følge. (Landsretten stadfæstede i øvrigt byrettens afgørelse om overførsel af hele forældremyndigheden til faderen, jf. nedenfor i afsnit 5.3).

Ordlyden af § 14, stk. 1, angiver direkte på anmodning fra hvem, retten kan bestemme fælles forældremyndighed eller overførsel af forældremyndigheden. Det kan retten på anmodning enten fra den far, der ikke har og aldrig har haft del i forældremyndigheden, eller fra den mor eller far, der ved aftale eller dom har givet afkald på/mistet forældremyndigheden. I lovforslagets bemærkninger angives det i overensstemmelse hermed, at § 14, stk. 1 omhandler tilfælde, hvor den ene har forældremyndigheden alene, og den anden ønsker at få forældremyndigheden overført eller at få del i den, ligesom det gentages, at retten kan bestemme fælles forældremyndighed eller overførsel efter anmodning fra den, der ikke har forældremyndigheden (L 133 af 31. januar 2007 side 81, næstsidste afsnit i højre spalte og side 83, 2. nye afsnit i venstre spalte). § 14 erstatter forældremyndighedslovens § 12 og § 13, og efter disse bestemmelser var det kun den af forældrene, som ikke havde del i forældremyndigheden, der kunne anlægge sag. Tilsvarende ligger initiativet efter dreansvarslovens § 14 hos denne, der altid vil stå som sagsøger i 1. instans. Ved at nedlægge en alt eller intet påstand om overførsel tager sagsøgeren en standpunkt-srisiko: Må det efter bevisførelsen lægges til grund, at det er bedst for barnet at overføre forældremyndigheden helt, bliver det resultatet. I modsat fald frifindes sagsøgte.

Formuleringen af § 14, stk. 1, harmonerer med et rodfæstet princip om, at den ene af forældrene ikke kan påtvinge den anden af forældrene en forældremyndighed, som vedkommende ikke har i forvejen. Tilsvarende kan statsforvaltningen ikke på anmodning fra den, barnet har bopæl hos, fastsætte samvær for den anden af forældrene, hvis ikke der allerede foreligger en samværsaftale eller -afgørelse, jf. herved dreansvarslovens § 19, stk. 2, og der er ikke nogen pligt for den anden af forældrene til at have kontakt med barnet (L 133 side 87, sidste afsnit i højre spalte - 88, 1. nye afsnit i venstre spalte). Princippet bygger på en forudsætning om, at forældremyndighed og samvær i almindelighed kun er til gavn for barnet, hvis forholdet er ønsket af den pågældende af forældrene. I almindelighed har den, der har forældremyndigheden alene eller i hvert fald har ret til at have barnet boende, næppe heller noget ønske om at påtvinge den anden en uønsket forældremyndighed eller et samvær. Med bestemmelsens udvidelse af adgangen til at anmode om overførsel til også at omfatte delvis overførsel, altså fælles forældremyndighed, stiller sagen sig vel i et lidt andet lys. Det kan i den konkrete situation forekomme utilfredsstillende, hvis den, der har forældremyndigheden, ikke som sagsøgt kan nedlægge og få prøvet en påstand om fælles forældremyndighed. Alternativet er, at vedkommende, hvis dommen lyder på overførsel, henvises til efterfølgende at indlede en sag, hvor vedkommende anmoder om fælles forældremyndighed. Man kunne derfor overveje, om det var muligt at åbne adgang til prøvelse efter § 14 i denne situation, samtidig med at udgangspunktet om, at initiativet ligger hos den, der ikke har del i forældremyndigheden, i øvrigt fastholdes.

3. Kriterium: Hvad der er bedst for barnet.

Efter forældremyndighedslovens § 13 kunne forældremyndigheden, hvis særlige grunde talte derfor, overføres, hvis det var bedst for barnet, navnlig på grund af væsentligt forandrede forhold. Det skulle tillægges vægt, hvis forældremyndighedsindehaveren uden rimelig grund hindrede gennemførelse af samvær. Dreansvarslovens § 14 angiver ikke

noget kriterium, men afgørelsen skal være i overensstemmelse med § 4, der har følgende formulering:

»Afgørelser efter loven skal træffes ud fra, hvad der er bedst for barnet.«

Om det er bedst for et barn at ændre den eksisterende ordning med hensyn til forældremyndigheden afhænger i hvert enkelt tilfælde af en konkret og individuel vurdering. Herom siges der i lovforslagets specielle bemærkninger til § 14 følgende vedrørende *fælles forældremyndighed*: »Det afgørende for vurderingen af, om det i sådanne situationer er bedst for barnet, jf. lovforslagets § 4, at der dømmes til fælles forældremyndighed, er barnets relation til den forælder, der ikke har del i forældremyndigheden« (L 133 side 82, sidste afsnit i venstre spalte).

Der nævnes herefter eksempler på konkrete momenter, der bør indgå i denne vurdering: 1) Den tid, der er gået siden en samlivsophævelse eller en aftale/dom, 2) hvordan kontakten mellem barnet og den, der anmoder om at få del i forældremyndigheden har været i den forløbne tid, 3) baggrunden for at den pågældende ikke har haft del i forældremyndigheden eller har fået den frataget, 4) om der har været samværs-sabotage, og 5) om forældrene har ophævet samlivet før barnets fødsel, eller eventuelt aldrig har boet sammen. Udover denne vurdering af, om der er forhold, der taler for fælles forældremyndighed, skal det - ikke overraskende - også vurderes, 6) om der er forhold, der taler imod fælles forældremyndighed. De forhold, der nævnes, er de samme, som efter bemærkningerne til § 11 kan føre til ophævelse af en eksisterende fælles forældremyndighed. Det vil sige svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder, vold, seksuelle krænkelse, uegnet på grund af massivt misbrug, alvorlig psykisk lidelse eller andet og manglende interesse for barnet.

Fører den samlede vurdering til, at fælles forældremyndighed må anses for bedst for barnet, skal der dømmes hertil. Ellers skal der ske frifindelse. I modsætning til § 11 om fortsat fælles forældremyndighed indeholder § 14 således ikke nogen formodning for etablering af fælles forældremyndighed. Det er derfor misvisende, når det i note 24 til § 14 i Karnovs Lovsamling anføres, at »[b]estemmelsen svarer til § 11, hvorefter fælles forældremyndighed kun kan ophæves, hvis der foreligger tungtvejende grunde«. I udvalgsbetænkningen »Barnets perspektiv« (nr. 1475/2006) blev det foreslået, at de særlige, varierende kriterier, der fandtes i enkeltbestemmelserne i den hidtidige lov om forældremyndighed og samvær skulle ophæves og erstattes af grundreglen, der nu findes i lovens § 4, (betænkningen side 84-85 og 271), og at dette i § 11 og § 14, stk. 1, skulle suppleres med et 2. punktum om, at der skulle kunne dømmes til fælles forældremyndighed, men kun hvis der var bestemte holddepunkter for at antage, at forældrene kunne samarbejde om barnets forhold. Under forhandlingerne om lovforslaget indgik alle de politiske partier i Folketinget en aftale, der grundlæggende ændrede betingelserne for at ophæve den fælles forældremyndighed. Det skete med følgende passus i forliget, som efter ordlyden kun er rettet på sager efter § 11:

»Det er således lovens klare udgangspunkt, at forældrene har fælles forældremyndighed, og at dette fællesskab fortsætter efter en samlivsophævelse. Den fælles forældremyndighed kan kun ophæves, hvis tungtvejende grunde af hensyn til barnet taler for det.«

2. punktum i § 11 og i § 14, stk. 1, gled i det endelige lovforslag ud, men i overensstemmelse med forligets indhold blev formodningen for fælles forældremyndighed udelukkende indsat i § 11. En afgørelse om, at der fremover skal være fælles forældremyndighed efter § 14, stk. 1, kan derfor ikke begrundes med, at det skal der, fordi der ikke er tungtvejende grunde, der taler imod. Den kan heller ikke begrundes med, at det er lovens udgangspunkt. Man skal derfor heller ikke, som det er sket i ovennævnte note 24 - og i nogle domme, herunder enkelte ankedomme - lade sig forlede af, at de ovenfor gengivne eksempler i lovforslagets bemærkninger til § 14 på forhold, der taler imod genetablering af fælles forældremyndighed, er en gentagelse af de forhold, der nævnes i bemærkningerne til § 11 om tungtvejende grunde. Se til illu-

stration T:FA 2008.401 Ø, hvor ankeinstansen rettede op den misvisende begrundelse i 1. instans. I denne sag var den fælles forældremyndighed blevet ophævet og tillagt faderen alene efter de tidligere regler. Moderen påstod nu, at der fremover skulle være fælles forældremyndighed, hvilket blev taget til følge i 1. instans »i overensstemmelse med forældreansvarslovens udgangspunkt«, og da der ikke under sagen var fremkommet sådanne oplysninger, at der var »sandsynliggjort tungtvejende grunde til ikke at tillægge parternes fælles forældremyndighed, jf. herved forældreansvarslovens § 14 og § 11.« Resultatet blev stadfæstet i anken, men begrundelsen blev tilsidesat. Landsretten lagde i stedet for vægt på, at forældrene under den tidligere sag af en børnesagkyndig var vurderet meget lig hinanden, at de begge var egnede til at varetage forældremyndigheden, og at barnet siden ophævelsen af den fælles forældremyndighed havde haft udstrakt samvær med moderen. Henset hertil, og til at kommunikationen mellem parterne var blevet stadig bedre, fandtes fælles forældremyndighed at være bedst for barnet.

Der er eksempler på domme, der frifinder for etablering fælles forældremyndighed med den begrundelse, at »tungtvejende grunde taler imod«. Se f.eks. T:FA 2008.363 Ø og T:FA 2008.560 V. I begge tilfælde tiltrådte landsretten, at der som følge af forældrenes konfliktfyldte forhold og dårlige samarbejde var tungtvejende grunde, der talte imod at etablere fælles forældremyndighed. Det siger sig selv, at der skal ske frifindelse for en påstand om etablering af fælles forældremyndighed, hvis tungtvejende grunde taler imod, at den skal være fælles. I den situation er denne løsning klart ikke bedst for barnet. Det fremgår da også af Retsudvalgets betænkning af 26. april 2007, side 9, 2. afsnit, at der ikke skal etableres fælles forældremyndighed, hvis der foreligger en af de grunde, der kan begrunde ophævelse af en fælles forældremyndighed. Som eksempler nævnes, at den ene part er misbruger eller voldelig, eller at forældrene har haft store og uovervindelige samarbejdsproblemer, og der henvises til et spørgsmål til Retsudvalget fra en privatperson om § 14's betydning i et tilfælde, hvor en mor ved en tidligere dom havde fået forældremyndigheden alene, og faderens ret til samvær var ophævet.

Selv om der skal frifindes for en påstand om etablering af fælles forældremyndighed, når »tungtvejende grunde« taler imod, er det formentlig uhensigtsmæssigt at anvende udtrykket i begrundelsen. Det leder tanken hen på § 11, der bygger på en formodning for fælles forældremyndighed, og kan føre til den misforståelse, at der også i § 14-sager er formodning for fælles forældremyndighed. Det er der som nævnt ikke.

Vedrørende *overførsel af forældremyndigheden* fremgår det i lovforslaget side 20 og side 83, venstre spalte, 2. afsnit, at der fortsat skal tages hensyn til, om indehaveren af forældremyndigheden uden rimelig grund hindrer den anden af forældrenes kontakt til barnet, såkaldt samværssabotage. Hvis den, der har forældremyndigheden umuliggør samarbejdet om den andens kontakt til barnet, og den anden vil være bedre til at varetage samarbejdet om barnet og sikre barnets kontakt til begge forældre, skal forældremyndigheden overføres. Bortset herfra er der ikke nærmere vejledning at hente i bemærkningerne. På den baggrund er det vel ikke helt utænkeligt, at der kan hentes nogen inspiration i retspraksis efter § 12 og § 13 i lov om forældremyndighed og samvær i de tilfælde, hvor betingelserne for etablering af fælles forældremyndighed ikke er opfyldt, eller der ikke er påstand herom, (cf. note 24 til § 14 i Karnovs Lovsamling, hvor det antages, at denne retspraksis næppe er relevant længere).

4. Grundlaget for, at en af forældrene har forældremyndigheden alene.

Som nævnt skal det i vurderingen af, om der skal etableres fælles forældremyndighed, indgå, hvad der er baggrunden for, at den, der søger

om at få del i forældremyndigheden, ikke tidligere har haft (del i) den eller er blevet frataget den.

I alle dommene på nær en, er der oplysninger om, hvorvidt eneforældremyndighed hviler på en aftale eller en dom, eller er lovbestemt. Derimod er der ingen egentlig redegørelse for baggrunden herfor. Der er forældrenes forklaringer herom, og i 3 af dommene, T:FA 2008.401 V, T:FA 2008.450 V og T:FA 2008.467 V, henvises der til børnesagkyndige erklæringer fra de forudgående sager, der i alle tilfælde var afgjort med en dom i 2006.

I størstedelen af sagerne havde uenighed medført, at en tidligere fælles forældremyndighed blev afløst af en dom om eneforældremyndighed. Det var tilfældet i 14 af de 19 sager, og i 4 af disse var den gamle sag ført gennem to instanser, idet den endelige dom var afsagt af landsretten. En dom var afsagt i 2000, tre i 2002, en i 2003, to i 2004, en i 2005, fem i 2006 og en i 2007. I tre sager ønskedes en aftale om eneforældremyndighed ændret. En var fra 2001, en fra 2005 og en fra 2008.

I lovforslagets bemærkninger er der et helt afsnit om de ugifte mødre, der fra fødslen har haft eneforældremyndighed, fordi der ikke er indgået en aftale eller afgivet en erklæring, der indebærer fælles forældremyndighed. Kun i to af de 19 domme, T:FA 2008.68 V og T:FA 2009.56 V, forelå denne situation, og her blev resultatet i det første tilfælde overførsel af forældremyndigheden jf. ovenfor i afsnit 2, i det andet tilfælde blev der, som nævnt nedenfor i afsnit 5.1, indført fælles forældremyndighed.

5. Begrundelser.

Selvom materialet - 19 ankedomme om § 14 i alt - er for spinkelt til, at der kan drages videregående konklusioner om praksis, kan begrundelserne måske alligevel give et fingerpeg om vægtingen af de hensyn, der gør sig gældende ved vurderingen af, om det er bedst for barnet at ændre den retlige ramme for forældreskab, eller om det er bedst for barnet at bevare den eksisterende ramme.

5.1. Dom til fælles forældremyndighed

De fem sager, hvor landsretten tog en påstand om fælles forældremyndighed til følge, er alle kendetegnet ved, at retten positivt konstaterede, at der var en nær tilknytning mellem den, der ønskede del i forældremyndigheden, og barnet/børnene, samt at der var i hvert fald en vis grad af samarbejde mellem forældrene:

I T:FA 2008.123 V hedder det bl.a., at drengen »siden separation i 2001 har haft bopæl hos sin mor, men at han har haft regelmæssigt samvær med sin far. Parterne har forklaret, at samværsordningen nu forløber stort set uden problemer«.

I T:FA 2008.181 Ø anføres bl.a., »at begge parter er velegnede til at varetage forældremyndigheden over D og S, der i deres opvækst har haft en nær tilknytning til begge forældre og til hinanden«.

I T:FA 2008.254 Ø lyder begrundelsen for at indføre fælles forældremyndighed, »at D i hele sin opvækst - således også i tiden efter juni 2002, hvor forældremyndigheden blev tillagt faderen alene - har haft nær tilknytning til begge forældre. Det lægges endvidere til grund, at parterne på en i det væsentlige tilfredsstillende måde har samarbejdet om D's forhold. De omstændigheder, som i 2002 begrundede, at forældremyndigheden over D blev tillagt faderen alene, findes ikke nu at tale imod etablering af fælles forældremyndighed«.

I T:FA 2008.401 V, hvor faderen et år tidligere havde fået tillagt forældremyndigheden alene, hedder det bl.a., at »barnet ... siden har haft et udstrakt samvær med moderen«, og at »kommunikationen mellem parterne er blevet stadig bedre«.

T:FA 2009.56 V skiller sig ud, idet sagen blev anlagt af en ugift far til 12-årige tvillinger. Byretten lagde vægt på, at børnene siden samlivsophævelsen for 1½ år siden havde opholdt sig en uge ad gangen hos

hver af forældrene, der begge havde deltaget i pasningen, at det efter det oplyste skyldtes en tilfældighed, at der ikke var fælles forældremyndighed, og at der ikke var svære og uovervindelige samarbejdsproblemer, der talte imod etablering af fælles forældremyndighed. For landsretten forklarede forældrene samstemmende, at de nu bedre kunne tale sammen om børnene, og moderen udtalte, at hun ikke så noget problem i fælles forældremyndighed, hvis hun og faderen kunne tale sammen om børnene. Landsretten stadfæstede med henvisning til byrettens begrundelse.

I alle fem domme blev der truffet afgørelse om børnenes fremtidige bopæl, og i tre af sagerne, T:FA 2008.123 V, T:FA 2008.254 Ø og T:FA 2008.401 Ø, beholdt børnene deres bopæl. I den første sag var det som følge af S' psykosomatiske lidelser på grund af konflikten og betydelige indlæringsvanskeligheder sammenholdt med, at han nu var i en positiv udvikling, bedst for ham at blive i det vante miljø hos moderen. I det andet tilfælde vurderedes det ud fra indholdet i en børnesagkyndig erklæring og en samtale med D, at det var bedst for hende at blive boende hos faderen. I det tredje tilfælde havde D boet hos sin far, fra denne for godt et år siden havde fået forældremyndigheden, og der var ikke oplyst om forhold, der kunne danne grundlag for, at D skulle skifte bopæl. I de sidste to afgørelser, T:FA 2008.181 Ø og T:FA 2009.56 V, blev der truffet afgørelse om, at børnene skulle skifte bopæl. Den første sag var speciel ved, at moderen, der havde forældremyndigheden alene, ville flytte til USA. Under sagen fik faderen i sommeren 2007 midlertidig forældremyndighed, og børnene flyttede ind hos ham. Landsretten fandt, at moderens ønske om at flytte til USA med børnene ikke i sig selv kunne begrunde en overførsel af forældremyndigheden, men at det var bedst for børnene at bo hos deres far og herved blive i vante omgivelser samt bevare stabiliteten i deres hverdag. I den anden afgørelse blev det ud fra oplysningerne om parterne og deres forhold samt indholdet af en samtale med børnene anset for bedst for børnene, at de fremover boede hos deres far.

5.2. Frifindelse for fælles forældremyndighed.

I 12 sager afviste landsretten fælles forældremyndighed. I en af sagerne blev fælles forældremyndighed afvist efter en vurdering af barnets (manglende) relation til den af forældrene, der havde forældremyndigheden.

I T:FA 2008.455 Ø havde moderen forældremyndigheden alene over en 13-årig, der i 1½ år, siden september 2006, havde boet hos sin mormor og ikke i den periode haft nogen kontakt af betydning med sin mor. I byretten påstod faderen overførsel af forældremyndigheden, subsidiært fælles forældremyndighed. Moderen påstod frifindelse for påstanden om overførsel, men tog bekræftende til genmæle over for påstanden om fælles forældremyndighed. Hun tilsluttede sig også, at drengen fremover skulle bo hos faderen. Byretten afviste overførsel, men traf afgørelse om fælles forældremyndighed, idet det ansås for sandsynligt, at konfliktniveauet ville mindskes med den opnåede enighed om bopælen, at der dermed var udsigt til, at det fornødne samarbejde om fælles forældremyndighed kunne etableres, og at fælles forældremyndighed på længere sigt kunne bidrage til en genetablering af kontakten mellem den 13-årige og moderen til gavn for drengen. Byretten burde for så vidt, når nu man havde frifundet for påstanden om overførsel, blot have taget den subsidiære påstand til følge uden anden begrundelse, end at moderen havde taget bekræftende til genmæle på dette punkt. Faderen ankede imidlertid, og landsretten afviste fælles forældremyndighed. Det hedder herom i dommen, at det »ifølge forarbejderne ... ikke har været hensigten, at en fælles forældremyndighed skal etableres alene med det formål at bidrage til en genetablering af kontakten mellem børnene og moderen, når der henses til, at det hidtidige forløb har vist, at moderen ikke har interesse i at varetage omsorgen for S og deltage i hans liv.« Landsretten overførte i stedet for forældremyndigheden til faderen, jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I de øvrige sager var samarbejdsproblemer den bærende begrundelse. I T:FA 2008.189 V, hvor parterne havde ophævet samlivet i 2005, bemærkede landsretten, »at samarbejdet ikke har fungeret. Efter en konkret vurdering er det herefter ikke bedst for børnene, at parterne på nuværende tidspunkt får fælles forældremyndighed.«

I T:FA 2008.363 Ø anførte landsretten, at »efter bevisførelsen, herunder det indtryk, parternes forklaringer har efterladt i retten, må det antages, at parternes indbyrdes forhold er så konfliktfyldt, at de ikke vil kunne samarbejde«, idet der yderligere henvises til, at »appellantens adfærd over for S på væsentlig måde vil være til skade for S i forbindelse med fælles forældremyndighed«. Landsretten overførte forældremyndigheden jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I T:FA 2008.371 Ø henviste landsretten også til »et højt konfliktniveau« samt til byrettens udførlige præmisser bl.a. om »at konflikterne ... er så massive, at de overskygger fordelene for børnene ved en fælles forældremyndighed med risiko for fortsatte konflikter«.

I T:FA 2008.398 V anførte landsretten, at »parterne har så svære og uovervindelige samarbejdsvanskeligheder, at det ikke kan antages at være bedst for D, at der træffes bestemmelse om fælles forældremyndighed«. Landsretten overførte forældremyndigheden, jf. nedenfor i afsnit 5.3.

I T:FA 2008.450 V konstaterede landsretten, at der også frem til ankebehandlingen havde »været et meget højt konfliktniveau, hvor parterne ikke har kommunikeret med hinanden og er fremkommet med beskyldninger mod hinanden, ligesom børnenes samvær med deres far i lange perioder har været afbrudt som følge af parternes dårlige eller manglende kommunikation«.

I T:FA 2008.467 V konstaterede landsretten, at »parternes forhold har været præget af konflikter, og der er en nærliggende risiko for, at fælles forældremyndighed vil føre til jævnlige skænderier mellem parterne til skade for børnene«.

I T:FA 2008.560 V henviste landsretten til »det forudgående forløb«, at kommunikationen næsten udelukkende var skriftlig, og at det var en væsentlig forudsætning for en fortsat positiv udvikling for barnet, at den også i fremtiden hovedsagelig ville kunne foregå skriftlig.

I T:FA 2008.590 Ø henviste landsretten til byrettens begrundelse om, at der var uovervindelige samarbejdsproblemer og tilføjede, at det ikke »har været hensigten, at der skal etableres fælles forældremyndighed for derigennem at afprøve muligheden for at afhjælpe en konflikt mellem forældrene, som ikke er gavnlige for børnenes trivsel«.

I T:FA 2008.592 Ø anførte landsretten, at efter »de hidtidige store problemer med hensyn til parternes samarbejde m.v., herunder med indgivelse af politianmeldelser, ... der (er ikke) grundlag for at antage, at disse problemer nu er overstået«.

I T:FA 2009.42 Ø henviste landsretten til det »oplyste om parterne og deres håndtering af D's behov, herunder D's særlige behov som ordblind«. Antagelig dækker dette over konflikter og samarbejdsvanskeligheder mellem parterne som følge af deres forskellige syn på D's behov og håndteringen heraf.

I T:FA 2009.46 V stadfæstede landsretten byrettens begrundelse om »flerårige svære samarbejdsvanskeligheder, der ikke var udsigt til kan overvindes inden for en overskuelig fremtid«.

5.3. Overførsel af forældremyndigheden

I fem sager blev forældremyndigheden overført til den anden af forældrene:

I T:FA 2008.68 V og T:FA 2009.49 V blev der ikke taget materielt stilling til fælles forældremyndighed. I den første sag anså landsretten for godtgjort, at 6-årige D var en skrøbelig pige, der var præget af de mange omskiftelser hun havde været udsat for, at hun havde behov for struktur, ro, stabilitet og forudsigelighed, og at faderen bedst kunne sikre dette. I den anden sag fandtes det navnlig efter indholdet af nogle børnesagkyndige erklæringer om samspillet mellem drengen og hver

af forældrene bedst at overføre forældremyndigheden over 6-årig til faderen. Der fremgår ikke nærmere af præmisserne, men af sagsfremstillingen i byrettens dom fremgår det, at der var et kompliceret forhold mellem barnet og moderen, der havde en psykisk lidelse.

Som anført ovenfor i afsnit 5.2. blev fælles forældremyndighed afvist i T:FA 2008.363 Ø, T:FA 2008.398 V og T:FA 2008.455 Ø, og forældremyndigheden blev overført til den anden af forældrene.

I T:FA 2008.363 Ø havde faderen forældremyndigheden alene. Barnet havde boet 6 år hos ham, men flyttede for et år siden til moderen. Af de grunde, der er angivet ovenfor i afsnit 5.2, herunder faderens skadelige adfærd over for barnet, og under hensyn til den nu 12-åriges tilknytning til sin mor var det bedst at overføre forældremyndigheden til hende.

I T:FA 2008.398 V havde 11-årig pige, der var ordblind og modtog specialundervisning, været igennem mange flytninger med sin mor, og havde senest også skiftet skole. Hun havde hele tiden haft regelmæssigt samvær med faderen, der måtte anses for bedst til at støtte pigen og varetage hendes særlige behov, og herunder navnlig skabe den bedste sociale ramme for hende. Forældremyndigheden blev derfor overført til ham. Herved kunne pigen også vende tilbage til sin gamle skole.

I T:FA 2008.455 Ø udtalte landsretten, at det efter det oplyste »herunder om parternes og S' forhold, S' behov for ro, struktur, stabilitet og forudsigelighed i sin hverdag« var bedst at overføre forældremyndigheden til faderen.

I fem domme blev der *frifundet* for en påstand om overførsel af forældremyndigheden:

I to af dommene, T:FA 2008.181 Ø og T:FA 2008.254 Ø, blev betingelserne for at bestemme fælles forældremyndighed anset for opfyldt. Som anført ovenfor bemærkede landsretten i den første afgørelse, at det forhold, at moderen ville flytte til USA, ikke i sig selv kunne begrunde en overførsel af forældremyndigheden til faderen, men børnenes bopæl blev flyttet til faderen. Den anden afgørelse indeholder ingen bemærkninger til påstanden om overførsel af forældremyndigheden. Som anført ovenfor beholdt barnet sin bopæl.

I de tre øvrige domme blev der *frifundet* for påstande om fælles forældremyndighed, jf. ovenfor. Som begrundelse for også at *frifinde* for overførsel af forældremyndigheden anførte landsretten i T:FA 2008.189 V efter at have afvist fælles forældremyndighed, at efter oplysningerne om »A's tilknytning til sin mor, er det bedst for ham, at hans mor fortsat har forældremyndigheden over ham. Alle 3 børn har hidtil boet hos M, og det må - også efter landsrettens samtaler med B og C - lægges til grund, at hverdagen hos moderen fungerer udmærket.« Det blev endvidere anført, at C og B's ønsker om at være sammen med deres far kunne imødekommes ved en netop aftalt samværsordning. På den baggrund var det bedst for alle børnene, at forældremyndigheden forblev hos moderen.

I T:FA 2008.467 V konstaterede landsretten om overførselspåstanden, at »børnene har boet hos M siden 2005, og hun må antages bedst at være i stand til at sørge for børnene. Hun må desuden antages at være i stand til at sikre, at børnene bevarer kontakten med deres far.« Det ansås derfor for bedst for børnene, at forældremyndigheden blev hos moderen.

I T:FA 2009.46 V udtalte byretten blandt andet, at moderen, der havde forældremyndigheden alene, havde »bedst forståelse for A's behov«, bedst kunne give ham »de nødvendige faste, forudsigelige og trygge rammer« og bedst kunne hjælpe ham fagligt. Byretten udtalte videre, at der »ikke er grund til at formode, at A samlet set vil komme til at trives bedre hos sagsøgeren«. Uanset den knap 9-åriges egne tilkendegivelser var det herefter bedst for ham også på længere sigt at blive boende hos moderen, og faderens påstand om overførsel af forældremyndigheden blev derfor ikke taget til følge. Landsretten stadfæstede dette.

Den sidstnævnte dom er i øvrigt et af de få eksempler, hvor retten først tager stilling til en principal påstand om overførsel af forældremyndigheden og derefter til en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed.

6. Barnets perspektiv

Barnets perspektiv kan indgå i sagen på forskellig måde. Det er karakteristisk for § 14-sagerne, at de hovedsageligt handler om de (lidt) større børn, og dermed også at deres perspektiv inddrages gennem en dommersamtale i byretten, men ofte også i landsretten. Det sidstnævnte afhænger til dels af, hvor fyldestgørende oplysninger, der allerede er i sagen f.eks. i form af et samtalenotat fra en dommersamtale i byretten. Kun fem af de 19 sager angik udelukkende børn, der ikke var fyldt 7 år. I disse sager var der ingen dommersamtale med børnene. I de øvrige 12 sager var der samtaler med børn mellem 8 og 13 år. I en enkelt sag med søskende på 10 og 6 år var der i byretten også en samtale med den 6-årige. I nogle tilfælde refereres der i domsbegrundelsen direkte til samtalerne. F.eks. siges det i T:FA 2008.189 Ø, der endte med, at forældremyndigheden over tre børn forblev hos moderen, at »det må - også efter landsrettens samtale med C og B - lægges til grund, at hverdagen hos moderen fungerer udmærket«. I T:FA 2008.371 V, hvor landsretten til dels under henvisning til byrettens præmisser stadfæstede, at der ikke skulle være fælles forældremyndighed, anførte byretten, at børnene »i samtalen kredsede ... meget om de samme konfliktfyldte episoder ..., de har på nuværende tidspunkt en klar forestilling om, at denne relation [med faderen] er forbundet med konflikt, og de giver ikke udtryk for positive erindringer om samværet med ham«. I T:FA 2009.42 Ø om en 12-årig pige anførte byretten bl.a., »at uenigheden ... giver anledning til konflikter, som sætter hende i en meget klem situation mellem to forældre, som hun holder meget af«. I T:FA 2009.46 V, hvor landsretten i henhold til byrettens grunde stadfæstede, at forældremyndigheden ikke skulle overføres, skrev byretten, »at det, uanset A's egne tilkendegivelser, er bedst for ham, også på længere sigt, at han bliver boende hos sagsøgtex«. I T:FA 2009.56 V, hvor landsretten ligeledes i henhold til byrettens grunde stadfæstede, at faderen fremover skulle have del i forældremyndigheden over 12-årige tvillinger, og at de skulle have bopæl hos faderen, henviste byretten blandt andet til, at det efter »... indholdet af dommerens samtale med A og B findes bedst for A og B at have bopæl hos F«.

I andre tilfælde indgår betydningen af børnenes egne udtalelser i dommens præmisser på en mere diskret måde. Det gælder f.eks. T:FA 2008.363 Ø, hvor landsretten stadfæstede, at moderen fortsat skulle have forældremyndigheden alene. Her anførte byretten, at »S gav under børnesamtalen udtryk for, at han er helt afklaret med, at han vil bo hos M og de to søskende, samt at han er belastet af de oplevelser, som han har haft hos F, og at han føler sig utryk bare ved tanken om at skulle se F«. Landsretten gentog ikke dette og henviste heller ikke til et foreliggende samtalenotat. Derimod henvistes der til S' tilknytning til M.

7. Afsluttende bemærkninger.

Dannelsen af en retspraksis vedrørende anvendelse af forældreansvarsloven befinder sig endnu i en indledende fase. De afgørelser om § 14, der er omtalt i denne artikel, er således kendetegnet ved, at det retsgrundlag, der påstås ændret, er opstået før forældreansvarsloven trådte i kraft og altså hviler på reglerne i den tidligere gældende lov om forældremyndighed og ansvar. Uanset dette giver læsning af dommene dog et fingerpeg om anvendelsen af § 14 fremover.

De påstande, der nedlægges af den, der er uden del i forældremyndigheden, sætter grænserne for, hvad retten kan træffe afgørelse om. I forarbejderne til bestemmelsen antages det, at der normalt vil være en principal påstand om overførsel af forældremyndigheden og en subsidiær påstand om fælles forældremyndighed. Antagelsen holder

ikke stik for de foreliggende ankesager, idet anmoderen i 12 ud af de 19 sager på forhånd havde truffet sit valg. I ni tilfælde blev der alene påstået fælles forældremyndighed, mens der i tre sager alene blev påstået overførsel. Til gengæld holder den formodede rækkefølge stik i de syv sager, hvor der blev nedlagt såvel en principal som en subsidiær påstand. I ingen tilfælde påstod anmoderen principalt fælles forældremyndighed, subsidiært overførsel. I et enkelt tilfælde, T:FA 2008.467 V, blev påstanden om overførsel endda først nedlagt i anken, efter at byretten havde truffet afgørelse om fælles forældremyndighed.

Det afgørende for udfaldet af en sag efter § 14, er, om det er bedst for barnet at ændre eller at bevare den eksisterende retlige ramme for forældreskabet. Bestemmelsen indeholder ingen formodning for det ene resultat frem for det andet. I 10 - det vil sige godt halvdelen - af sagerne fik anmoderen noget ud af sin sag, ligeligt fordelt på fælles forældremyndighed og overførsel. I de fem sager, der resulterede i fælles forældremyndighed, var der positive oplysninger om relationen mellem barn og anmoder og om samarbejdet mellem forældrene, der gav grundlag for at antage, at en ændring til fælles forældremyndighed var bedst for barnet. I de fem sager, hvor forældremyndigheden blev overført, var der oplysninger om skadelige opvækstforhold i hjemmet og eventuelt en direkte negativ relation mellem barnet og forældremyndighedsindehaveren. Samtidig var der oplysninger om relationen mellem barnet og den anden af forældrene samt om dennes forhold, der gav grundlag for at antage, at en overførsel af forældremyndigheden ville forbedre barnets vilkår. Et gennemgående tema i begrundelserne er barnets særlige behov og behovet for struktur, ro, stabilitet, og forudsigelighed. Flere af begrundelserne består til dels i generelle udsagn, der må kobles sammen med de oplysninger, der fremgår af parternes forklaringer, børnesagkyndige erklæringer m.v. Det helt dominerende træk ved de afgørelser, der frifinder forældremyndighedens indehaver for en påstand om fælles forældremyndighed, er, at der efter oplysningerne navnlig om forældrenes indbyrdes forhold ikke er tillid til, at en fælles forældremyndighed vil være bedst for barnet. På baggrund af oplysningerne om de gældende forhold for barnet sammenholdt med oplysningerne om forældrenes konflikter henvises der således i flere afgørelser direkte til risikoen for, at en fælles forældremyndighed vil skærpe konflikterne mellem forældrene til skade for barnet.